

Zbiór Orzeczeń

Sprawy połączone C-585/18, C-624/18 i C-625/18

A. K przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa

oraz

CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu

[wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożone przez Sąd Najwyższy (Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych)]

Wyrok Trybunału (wielka izba) z dnia 19 listopada 2019 r.

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 2000/78/WE – Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – Niedyskryminacja ze względu na wiek – Obniżenie wieku przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego (Polska) – Artykuł 9 ust. 1 – Prawo do środka odwoławczego – Artykuł 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – Skuteczna ochrona sądowa – Zasada niezawisłości sędziowskiej – Utworzenie w ramach Sądu Najwyższego nowej izby, właściwej między innymi w sprawach dotyczących przejścia w stan spoczynku sędziów tego sądu – Izba złożona z sędziów nowo powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa – Niezależność Rady – Uprawnienie do odstąpienia od stosowania przepisów krajowych niezgodnych z prawem Unii – Pierwszeństwo prawa Unii

1. *Pytania prejudycjalne – Właściwość Trybunału – Granice – Pytania ogólne lub hipotetyczne – Pytania, które stały się bezprzedmiotowe po zmianie okoliczności lub zmianie ustawodawczej, które zaszły w danym państwie członkowskim – Brak potrzeby orzekania (art. 267 TFUE)*

(zob. pkt 67–71, 107, 75–109; pkt 1 sentencji)

2. *Pytania prejudycjalne – Właściwość Trybunału – Granice – Wniosek o wykładnię karty praw podstawowych Unii – Krajowa sytuacja prawna regulowana przez prawo Unii – Właściwość Trybunału (art. 267 TFUE; Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 47, art. 51 ust. 1)*

(zob. pkt 79–81)

3. *Pytania prejudycjalne – Wystąpienie do Trybunału – Właściwość sądów krajowych – Zakres – Uregulowanie krajowe nakazujące zakończenie określonych postępowań, uniemożliwiające w ten sposób izbie sądu orzekającego w ostatniej instancji podtrzymanie pytań prejudycjalnych – Niedopuszczalność*

(art. 267 TFUE)

(zob. pkt 102–104)

4. *Prawo Unii Europejskiej – Zasady – Prawo do skutecznej ochrony sądowej – Zasada niezawisłości sędziowskiej – Zakres*
(Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 47 akapit drugi)

(zob. pkt 119–125)

5. *Państwa członkowskie – Zobowiązania – Ustanowienie środków niezbędnych do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej – Poszanowanie zasady niezawisłości sędziowskiej – Nowa Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego składająca się z sędziów powoływanych przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa – Naruszenie w przypadku istnienia w przekonaniu jednostek uzasadnionych wątpliwości co do niezależności tej izby od czynników zewnętrznych oraz ich neutralności względem ścierających się przed nią interesów – Kryteria – Obiektywne okoliczności utworzenia wspomnianej izby, tworzenia tej izby, jej cechy oraz sposób powoływania jej członków – Niezależność Krajowej Rady Sądownictwa – Ustalenie przez sąd odsyłający*
(Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 47; dyrektywa Rady 2000/78, art. 9 ust. 1)

(zob. pkt 133, 134, 136–138, 140, 142–154, 171; pkt 2 sentencji)

6. *Państwa członkowskie – Zobowiązania – Ustanowienie środków niezbędnych do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej – Uregulowanie krajowe przyznające wyłączną właściwość organowi, który nie spełnia wymogów niezawisłości i bezstronności – Niedopuszczalność – Obowiązki i uprawnienia sądu krajowego – Obowiązek odstąpienia od stosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii*
(art. 4 ust. 3 TUE; Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 47; dyrektywa 2000/78, art. 9 ust. 1)

(zob. pkt 164–166, 171; pkt 2 sentencji)

Streszczenie

Sąd odsyłający powinien zbadać niezależność nowej Izby Dyscyplinarnej polskiego Sądu Najwyższego w celu ustalenia, czy ten organ może rozpoznawać spory dotyczące przejścia sędziów Sądu Najwyższego w stan spoczynku, czy też tego rodzaju spory powinny być rozpatrywane przez inny sąd, odpowiadający temu wymogowi niezależności

W wyroku w sprawie A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego) (C-585/18, C-624/18 i C-625/18), ogłoszonym w dniu 19 listopada 2019 r. w ramach postępowania w trybie przyspieszonym, Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, że zagwarantowane w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz potwierdzone, w rozpatrywanej tu dziedzinie, przez dyrektywę 2000/78¹ prawo do skutecznego środka prawnego sprzeciwia się temu, by spory

¹ Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 4, s. 79).

dotyczące stosowania prawa Unii mogły należeć do wyłącznej właściwości organu niestanowiącego niezawisłego i bezstronnego sądu. Zdaniem Trybunału do tej ostatniej sytuacji dochodzi wówczas, gdy obiektywne okoliczności, w jakich został utworzony dany organ, oraz jego cechy, a także sposób, w jaki zostali powołani jego członkowie, mogą wzbudzić w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych, w szczególności od bezpośrednich lub pośrednich wpływów władzy ustawodawczej i wykonawczej, oraz jego neutralności względem ścierających się przed nim interesów. Powyższe elementy mogą bowiem prowadzić do braku przejawiania przez ten organ oznak niezawisłości lub bezstronności, co mogłoby podważyć zaufanie, jakie sądownictwo powinno budzić w tych jednostkach w społeczeństwie demokratycznym. Do sądu odsyłającego należy ustalenie, przy wzięciu pod uwagę wszystkich istotnych informacji, którymi dysponuje, czy faktycznie jest tak w przypadku nowej Izby Dyscyplinarnej polskiego Sądu Najwyższego. W razie gdyby tak było, zasada pierwszeństwa prawa Unii zobowiązuje sąd odsyłający do odstąpienia od stosowania przepisu prawa krajowego zastrzegającego dla Izby Dyscyplinarnej właściwość do rozpoznania sporów dotyczących przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego, ażeby spory te mogły zostać rozpatrzone przez sąd, który spełnia wymogi niezawisłości i bezstronności i który byłby właściwy w danej dziedzinie, gdyby ów przepis nie stał temu na przeszkodzie.

W sprawach zawisłych przed sądem odsyłającym trzech polskich sędziów (Naczelnego Sądu Administracyjnego i Sądu Najwyższego) powołało się między innymi na naruszenie zakazu dyskryminacji ze względu na wiek w dziedzinie zatrudnienia z powodu wcześniejszego przeniesienia ich w stan spoczynku zgodnie z nową ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Chociaż od czasu ostatniej nowelizacji ustawa ta nie dotyczy już sędziów, którzy – podobnie jak powodowie i odwołujący się w postępowaniach głównych – w chwili wejścia w życie tej ustawy zasiadali już w Sądzie Najwyższym, a w związku z tym pozostali na stanowisku sędziego lub zostali przywrócenii do pełnienia swoich funkcji, sąd odsyłający uznał, że wciąż jest zobowiązany rozstrzygnąć kwestię o charakterze proceduralnym. W istocie, chociaż rozpatrywany tu rodzaj spraw wchodzi zazwyczaj w zakres właściwości nowo utworzonej w ramach Sądu Najwyższego Izby Dyscyplinarnej, to sąd odsyłający docieka, czy ze względu na wątpliwości co do niezależności tego organu, nie powinien on odstąpić od stosowania przepisów prawa krajowego dotyczących właściwości i w danym wypadku sam rozpoznać te sprawy co do istoty.

W pierwszej kolejności Trybunał, potwierdziwszy, że w niniejszym wypadku zastosowanie znajduje zarówno art. 47 karty praw podstawowych, jak i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE przypomniał, że wymóg niezależności sądów wchodzi w zakres istoty prawa do skutecznej ochrony sądowej oraz prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, które to prawa mają fundamentalne znaczenie jako gwarancje ochrony wszystkich praw wywodzonych przez jednostki z prawa Unii, oraz zachowania wartości wspólnych państwom członkowskim wyrażonych w art. 2 TUE, w szczególności wartości państwa prawnego. Następnie Trybunał przypomniał szczegółowo swoje orzecznictwo dotyczące zakresu owego wymogu niezależności i zauważył w szczególności, że zgodnie z zasadą podziału władz charakteryzującą funkcjonowanie państwa prawnego konieczne jest zagwarantowanie niezależności sądów względem władzy ustawodawczej i wykonawczej.

W drugiej kolejności Trybunał wyróżnił konkretne czynniki, które powinny zostać zbadane przez sąd odsyłający w celu umożliwienia mu dokonania oceny, czy Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego daje wystarczające gwarancje niezależności.

Po pierwsze, Trybunał wskazał, że sam fakt, iż sędziowie Izby Dyscyplinarnej są powoływani przez Prezydenta RP, nie może powodować ich zależności od władzy politycznej ani budzić wątpliwości co do ich bezstronności, jeżeli po powołaniu osoby te nie podlegają żadnej presji i nie otrzymują zaleceń podczas wykonywania swoich obowiązków. Ponadto uprzednia interwencja Krajowej Rady Sądownictwa, odpowiedzialnej za przedkładanie wniosków z rekomendacją do powołania na stanowisko sędziego, może w sposób obiektywny określić ramy uznania, jakim dysponuje Prezydent RP, pod warunkiem jednak, że sam ten organ będzie wystarczająco niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej oraz od Prezydenta RP. W tej kwestii Trybunał wyjaśnił, że należy mieć na uwadze aspekty zarówno faktyczne, jak i prawne, dotyczące zarazem okoliczności, w jakich nowi członkowie polskiej Krajowej Rady Sądownictwa zostali wybrani, oraz sposobu, w jaki organ ten konkretnie wypełnia wyznaczone mu zadanie stania na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Trybunał wskazał również, że należy sprawdzić zakres kontroli sądowej, jaką objęte są wnioski Krajowej Rady Sądownictwa, jako że same decyzje Prezydenta RP dotyczące powoływania sędziów nie podlegają takiej kontroli.

Po drugie, Trybunał wyróżnił inne czynniki, bardziej bezpośrednio charakteryzujące Izbę Dyscyplinarną. Trybunał zauważył na przykład, że w szczególnym kontekście wynikającym z szeroko kontestowanego przyjęcia przepisów nowej ustawy o Sądzie Najwyższym, które zostały uznane za niezgodne z prawem Unii w wyroku z dnia 24 czerwca 2019 r. Komisja/Polska (Niezależność Sądu Najwyższego) (C-619/18, EU:C:2019:531), istotne jest wskazanie, że Izbie Dyscyplinarnej przyznano wyłączną właściwość w sprawach dotyczących przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego w następstwie tej ustawy, że w jej skład mogą wchodzić wyłącznie nowo powołani sędziowie, czy też, że wydaje się ona posiadać szczególnie wysoki stopień autonomii w ramach Sądu Najwyższego. Zasadniczo Trybunał kilkakrotnie sprecyzował, że o ile pojedynczo każdy z badanych czynników niekoniecznie musi podawać w wątpliwość niezależność tego organu, o tyle analiza wszystkich tych czynników łącznie może prowadzić do innych wniosków.